

ODMEVI NA DOGODKE

20. BIENALE ILUSTRACIJ V BRATISLAVI (BIB)

9. 9. – 31. 10. 2005

Bienale ilustracij v Bratislavi je v letu 2005 praznoval jubilejno, 20. mednarodno razstavo ilustracij otroške in mladinske literature. Hkrati je 2005 minilo 200 let od rojstva danskega pravljicarja Hansa Christiana Andersena, 25. januarja 2005 pa je umrl Max Velthuijs (1923–2005), holandski ilustrator, dobitnik Andersenove nagrade za »male dragulje, v katerih se vedno znova potrjuje, da razume otroke, njihove dvome, strahove in veselja«. (Iz ocene žirije za nagrado 2004). Iz teh razlogov je spremljajoči simpozij BIB-a 10. in 11. septembra 2005 v strokovnih referatih slovaških in mednarodnih avtorjev poleg življenja in dela Maxa Velthuijsa obravnaval Andersenovo mesto in njegov pomen v svetu nekoč in danes (s slikovnimi predstavitvami ilustracij njegovih pravljic na različnih koncih sveta v različnih obdobjih) in zgodovinski pregled ter kritično oceno BIB-a z njegovimi vzponi in padci skozi desetletja. V razpravah so bila posebej zanimiva razmišljanja o spreminjajočem se pojmovanju ilustracije skozi različna obdobja BIB-a in strokovna zatikanja v zvezi s tem. Politični prevrat v 90. letih je tudi BIB zaznamoval z vidno krizo.

Po več zanimivih referatih na osrednjo temo simpozija z naslovom Psihološki in sociološki pogledi na ilustracije v delih Hansa Christiana Andersena je bil pozivljajoč nastop mladega ameriškega

literata in lastnika galerije slikanic v New Yorku Richarda Michelsona.

Na žirirani mednarodni razstavi BIB 2005 je sodelovalo 422 ilustratorjev iz 48 držav z 2966 ilustracijami. Slovenijo je zastopalo 8 avtoric: Maša Kozjek, Andreja Peklar, Petra Preželj, Lila Prap, Daša Simčič, Irena Romih, Zagorka Simić in Alenka Vidrgar.

Nagrade po izboru 14 članske mednarodne žirije so prejeli:

GRAND PRIX

Ali Reza Goldouzian – Iran

BIB ZLATO JABOLKO

Lilian Broegger – Danska
Byoung – Ho Han – Južna Koreja
Luboslav Palo – Slovaška
Pawel Pawlak – Poljska
Sara – Francija

BIB PLAKETE

Pablo Amargo – Španija
Carll Cneut – Belgija
Alain Gauthier – Francija
Pierre Pratt – Kanada
Komako Sakai – Japonska

ČASTNO PRIZNANJE za založnika

Katha, New Delhi, 2004, India – knjigi
One lonely Unicorn, *The magical Web Bride*

Murti Bunanta Foundation, Jakarta, 2005,

Indonezija – knjigi *Si Kadal Nakal, Andai Aku Punya Rumah Sakit*
Marya Jagoudzik, Minsk, 2005, Bela Rusija – knjiga *Wybranae*

O bienalni razstavi ilustracij BIB 2005

V dveh nadstropjih Doma kulture v Bratislavi so bile pregledno prikazane ilustracije izbranih avtorjev po abecednem redu držav in ilustratorjev, nagrajenci so bili označeni z nalepkami za prejeto vrsto nagrade. Originalne ilustracije so v vitrinah spremljale knjige.

Vse tesnejše sodelovanje BIB-a z organizatorji vsakoletne svetovne razstave ilustracij na bolonjskem sejmu knjig za otroke se med drugim kaže s pogosto predstavitvijo istih avtorjev na obeh razstavah. Podeljene nagrade na BIB-u kažejo večje upoštevanje evropske ilustratorske tradicije, medtem ko v Bologni izstopa večja inovativnost likovnih rešitev, včasih tudi na račun vsebinske skladnosti z besedilom. Vendar se tudi razstava ilustracij na bolonjskem sejmu izogiba najbolj radikalnim likovnim rešitvam, o čemer nas zadnji dve leti prepričuje prenos slednjih v center mesta.

Med številčno najbolj bogato zastopanimi državami so bile na BIB-u poleg Slovaške (19) Argentina (20), Iran (20), Japonska (19), Južna Koreja (18), Brazilija (18), Rusija (19), Poljska (18), Estonija (9), Belorusija (8), Litva (7) in Latvija (5). Presenetljivo močna in po ilustratorskih izrazih pestra je bila tudi Moldavija (8). Prav po številu razstavljalcev iz vzhodnoevropskih držav se BIB najbolj razlikuje od Bologne, kar je nedvomno zgodovinsko pogojeno.

Kot likovna upodobitev besednega sveta je ilustracija pretežno figuralna umetnost, s poudarjeno rabo risbe, tudi ko se poslužuje akvarela, pastela, tempera, gvaša, lavirane risbe itd. Znotraj

te zamejenosti pa kaže najširši spekter likovnih izrazov. Na BIB-u 2005 je bilo videti najrazličnejše barvne, redkeje črno bele in še redkeje grafične ilustratorske rešitve; najpogostejše so bile morda podobe v kombinirani tehniki. Oljnih, akrilnih, računalniških in drugih ilustracij je bilo manj.

Morda že lahko govorimo o vplivu azijske, ploskoviteje obravnavane ilustracije na zapadnoevropsko, a tudi vplivi evropske ilustracije na azijsko niso redki. Ilustratorske likovne delavnice, ki od leta 1983 spremljajo BIB, imajo pri razvoju ilustracije gotovo pomembno vlogo, ne morejo pa nadomestiti poznavanja sodobnih slikarskih tokov, o čemer je pisal v katalogu *Annual 2005* angleški slikar in svetovno uveljavljeni ilustrator David Mc Kee, ki je ugotavljal, da se ilustratorji pogosto »učijo« drug od drugega, ne spremljajo pa dovolj dogajanj na področju sodobne likovne umetnosti. Kdaj so sorodnosti ilustratorskih izrazov različnih avtorjev slučajne oziroma odraz njihovih podobnih pojmovanj in kdaj zavedno ali nezavedno posnemanje tujih rokopisov, včasih ni lahko ugotoviti. Na razstavi v Bratislavi 2005 npr. je bilo opaziti izjemno podobnost humornih, karikiranih laviranih risb Kitajca Jin Mi (1955) z ilustracijami Quentina Blakea (1932), prejemnika Andersenove nagrade za življenjsko delo l. 2001. Če se v tem primeru nagibamo k mnenju, da mlajši kitajski avtor posnema uglednega starejšega mojstra, je manj verjetno, da bi npr. Zvonko Čoh (1956) posnemal danskega ilustratorja Thomasa Balleja. Živo barvite, smešne, v estetiko grdega ujete Ballejeve ilustracije v oljni tehniki kažejo opazne sorodnosti s Čohovim ilustratorskim izrazom.

Velikega števila ilustracij z vseh koncev sveta z različnimi kulturnimi ozadji, kot jih kaže BIB, v našem primeru ne moremo podrobneje obravnavati. Ugotavljamo le, da je bilo slikarsko reševa-

nih ilustracij manj od oblikovalskih in risarskih, ki so se ne tako redko nagibale h karikaturi in stripu, ali takih, ki so črpale vplive iz drugih elektronskih medijev. Pripovedno prijaznih in humornih je bilo več kot družbeno kritičnih ali celo grotesknih. Mogoče je razstavi v celoti primanjkovalo le izrazito presežnih likovnih rešitev. Premišljeno izbrane nagrajene ilustracije so pogosto vsebovale otrokom lahko dostopno opisno pripoved, združeno z elementi abstraktnega slikarstva, predvsem s sugestivno močjo barve. Vpliv azijske ilustracije na evropsko smo že omenili. Zdi se tudi, kot bi se nekateri ilustratorji v globalizacijskih procesih znašli v kočljivem stanju iskanja ravnovesja med vztrajanjem pri svojih koreninah in sprejemanjem vplivov iz drugih kultur.

Osrednja dvorana Doma kulture je bila kot že več let namenjena posebnim razstavam. Lani so bile to: obsežna razstava izjemnih ilustracij Japonke Iku Dekune (1969), prejemnice Grand prix 2003, ki kaže prepletanje azijskih in evropskih likovnih značilnosti; predstavitev del Maxa Velthuijsa, ki je le nekaj mesecev pred smrtjo prejel Andersenovo nagrado (2004); dalje obsežen opus slovaškega grafika in ilustratorja Lubomira Kellenbergerja (1921–1971) in razstava »Norma Concours« z originalnimi azijskimi ilustracijami iz različnih regij, ki jih je posredoval UNESCO center iz Tokia. Vsestranski irski avtor Martin Waddell, dobitnik Andersenove nagrade za literaturo 2004, je bil predstavljen s knjigami in ilustracijami. V sklop BIB-a je sodila tudi ilustratorska delavnica, ki jo je vodil mednarodno uveljavljeni ilustrator Dušan Kallay; razstave v Mednarodnem domu kulture za otroke, Bienale animiranega filma za otroke (BAB), razstava del bolgarskih ilustratorjev v Bolgarskem kulturnem centru itd. Zdi se, da mesto Bratislava ves čas BIB-a živi z njim. Delo, ki ga je za lansko izvedbo opravil

sekretariat BIB-a z vodilno osebo mag. Barbaro Brathovo, zasluži vse priznanje.

Slovenija na BIB 2005

Slovenska udeležba na BIB-u s spređaj omenjenimi Mašo Kozjek, Andrejo Peklar, Lilo Prap, Petro Preželj, Ireno Romih, Dašo Simčič, Zagorko Simić in Alenko Vidrgar je bila brez moškega predstavnika, brez najuglednejših starejših ilustratorok, a tudi brez mladih avtorjev in avtoric, ki bi lahko veliko prispevali h kvaliteti slovenske navzočnosti na BIB-u. Kaj je bil vzrok za njihovo odsotnost? Za udeležbo na BIB-u je res pogoj knjižna objava ilustracij, ki ni starejša od dveh let, a kar nekaj mladih in mlajših perspektivnih slovenskih ilustratorok in ilustratorjev ima knjižne objave v teh letih. Jih prisotnost na BIB-u ni zanimala? Že omenjeni David Mc Kee je v bolonjskem katalogu 2005 vabil ilustratorje k sodelovanju, češ da jih Bologna potrebuje, če sami menijo, da ne potrebujejo Bologne. Tudi Slovenskega bienala ilustracij najbrž ne bi bilo brez zavzetosti akad. slikarke, ilustratorke Irene Majcen v letu 1993. Doslej je preživel kljub najrazličnejšim težavam, še posebej finančnim. Bilo bi škoda, če bi ne ostal in ne napredoval, vendar ne more nadomestiti mednarodnih preverjanj naših ilustratorjev na tujih žiriranih razstavah. Nekoč smo bili na BIB-u zelo uspešni. Ustvarjalni potencial slovenskih ilustratorjev bi lahko tudi v spremenjenih razmerah ponovno pripeljal do priznanj in nagrad. Upanje ostaja, saj so vsakršna nihanja sestavni del življenja.

Zapisane besede ne zmanjšujejo deleža tistih ilustratorok, ki so na BIB-u sodelovale. Želi poudariti le, da nismo zmogli dovolj dobro izbrati zanj najboljših dosežkov.

Tudi pri slovenskih ilustracijah na BIB-u je prevladoval oblikovalski princip nad slikarskim, živa čista barvitost

nad barvnim niansiranjem in temačnim koloritom in prijazna pripoved nad turbo. Predstavitev stvarnih ilustracij ni bila dovolj premišljena, prav tako ne ilustracije v knjigi *Leteča riba*. Delež

slovenske ilustracije na BIB-u 2005 žal ni dosegal nivoja 6. slovenskega bienala 2004/2005.

Maruša Avguštin

MORJE PESMI ZA OTROKE

Ob jubilejnem rojstnem dnevu Miroslava Košute

Čeprav so intimni zapisi o ustvarjalcih običajno neposrečeni, kaj šele zanimivi, tokrat ne gre drugače, kot da za hip odstrem tudi to plat. Naj mi bo to uvodoma dovoljeno, saj je celotno besedilo poklon imenitnemu mladinskemu pesniku ob življenjski obletnici, pa tudi zato, ker je Miroslav Košuta v nekem delčku tako pomembno in dobrodejno vplival name osebno. Kmalu za tem, ko sem začela z delom v knjižnici, se je napletlo tako, da sem z njim pripravljala pogovor, namenjen otrokom. To je bil zame izziv, saj sem na novem delovnem mestu to počela prvič, literarni večer za otroke pa sem vodila sploh prvič. Tudi s poezijo se do tedaj nisem še nikoli srečala na tak način. Moj gost je najbrž začutil to stisko, a sva zaradi njegove prijaznosti in pretanjenih odgovorov pričarala prav lep večer, v katerem so uživali otroci in odrasli, jaz kot njegova gostiteljica, najbrž pa tudi on sam.

Ustvarjanje in delovanje Miroslava Košute obsega kar nekaj področij, ki jih je težko strniti. Naj najprej omenim tisti segment, v katerem sem ga sama spoznala najprej: pisanje besedil za popevke v času, ko je doživljala svoj razcvet, besedila zanje pa so med drugimi prispevali Gregor Strniša, Janez Menart, Svetlana Makarovič in drugi.

Področje, ki ga nikakor ne moremo obiti, je tudi prevajanje, velik del svojega

življenja pa je Košuta posvetil gledališču, sprva kot dramaturg, nato pa kot umetniški vodja Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Kako zanimivo bi bilo vzeti pod drobnogled ta del Košutovega udejstvovanja, a tokrat se moramo zadovoljiti le s preprosto ugotovitvijo, da vseh dvajset let, kolikor jih je posvetil gledališču, še zdaleč ni bilo srečnih: »Kljub temu da mi je bilo obljubljeno mesto ravnatelja /.../, se to ni zgodilo, saj se je prejšnji ravnatelj /.../ vrnil v gledališče, meni pa je zgolj na videz pripadla vloga umetniškega vodje oziroma dramaturga. /.../ Nobenega dvoma ne more biti, da ni šlo vseskozi za vodoravno pot, da so vzponom sledili padci, da je bilo vijuganje stalnica, ki so jo določale takšne ali drugačne razmere.« (Grafenauer, Niko: Kraški pomol v slovenskem pesništvu za otroke, v: Košuta, Miroslav: *Križada. Izbrane pesmi za otroke*, str. 112–113.)

V ta gledališki del, ko se že tako trudimo Košutovo udejstvovanje strpati v nekakšna področja, moramo prišteti tudi pisanje dram. Med njimi naj omenim *Viteza na obisku*, še posebej pa *Štiri fante muzikante*, nastale po Grimmovih *Bremenskih godcih*. Predstave so doživele odrske upodobitve, *Štirje fantje muzikantje* pa so imeli izjemen uspeh tudi kot radijska igra.

Nobenega dvoma ne more biti, da jedro ustvarjanja in srž Košutove biti predstavlja pesništvo. Če si dovolim